

מסמר הערב / דורית אורגד

מתוך: "פתחו את השער" מד"ל לכתה ג' תשנ"ה עמ' 241-244

בסיפור משמשים יחד נושאים מספר: קליטת עלייה, קליטה חברתית והווי שכונתי בחברה רבגונית ומתפתחת, הקולטת עלייה מארצות שונות.

בחברה כזו טבעי לבוא אל ילד חדש, שעדיין לא מעורה בה, ולבקשו להצטרף לאירוע שכונתי-חברתי. דומה שגם אנריקו וגם אמו מקבלים את מחוות ההזמנה בשמחה ומתוך השתתפות ונכונות מלאים. האירוע, שעלול היה להתפתח לאירוע חברתי שלילי, מסתיים באווירה טובה של הבנה, של ידידות ושל הומור.

מנקלט לקולט

בשלב מסוים אנריקו אמנם חש נבוך ומבודד, שכן מסתבר לו, שלמרות הרצון הטוב שמגלים כלפיו, השפה היא הגשר החשוב ביותר בין בני אדם. אנריקו אינו בטוח עוד במתרחש סביבו, והוא נותר במבוכתו, ואולי בעצבונו או בייאושו, כשמתגלה אי-ההבנה הראשונה: אנריקו הביא בצל! הכול צוחקים. אנריקו חש שאיבד את הגשר שלו, שהיה רעוע כל כך. גם בשעה שחבריו צוחקים ונהנים מן הבצל שיצא מתוק, טעים וחם מן המדורה, אנריקו נשאר רחוק מהם: "אנריקו לא לקח חלק בשמחה והמשיך לשבת בשקט".

הצעות להפעלה

1. השתלשלות העלילה - מזרות לחברות

- נוכל לשחזר עם התלמידים את השתלשלות העלילה. לשם כך ניעזר בראשי הפרקים שבטקסט. ראשי הפרקים ינחו את התלמידים בתפניות שבסיפור: מלבד הפרק הראשון, "ההזמנה", כל שלושת הפרקים הם בסימן של הפתעה.

- כדאי להסב את תשומת לבם של התלמידים למבנה זה של הסיפור, אף על פי שבעיית המבנה היא מופשטת וקשה בדרך כלל לגיל זה. המבנה הברור כל-כך הוא שתורם להפתעות ולעניין שבסיפור: מתוך כל חוליה משתלשלת חוליה נוספת, חדשה ומפתיעה, ומתוכה עוד אחת ועוד אחת.
- נוכל להשוות בין החוליות של פעם א' ופעם ב' (מה הביא אנריקו בכל פעם?), ובאמצעות ההשוואה יעמדו התלמידים על אופיה של התפנית בסיפור ויטיבו לראות את ההתפתחות שחלה בסיפור מן הפתיחה ועד הסיום: ממצב תחילתי של זרות למצב סופי של חברות. מכיוון שההשוואה אינה קשה, נוכל להציע אותה כמשימה לעבודה עצמית של התלמידים. לפניכם טבלת השוואה לדוגמה:

פעם א'	פעם ב'
אנריקו ילד חדש.	אנריקו בודד בחברתו.
שמח להזמנה.	שמח להשתלב מחדש.
אינו מבין ומביא בצל.	אינו מבין ומביא תפוחי אדמה.
הכול צוחקים.	הכול צוחקים.
אנריקו נבוך.	אנריקו מצטרף לשמחה הכללית.

- מתוך ההשוואה נראה, שתגובותיו של אנריקו מאפשרות את המשך הפעילות החברתית: הוא משתף פעולה אחרי הפעם הראשונה והופך לאחד מהחבורה בסופה של הפעם השנייה. הדינמיות של אנריקו מצעידה את העלילה קדימה.
- את ההשוואה ניתן להמחיש באמצעות ציור, הדבקת קטעי עיתונות (מילים, משפטים ותמונות) ובאמצעות תיאטרון צלליות.

2. הדמויות

בסיפור זה קל לתלמידים לזהות באנריקו את הדמות המרכזית, ואת החברים והאם - כדמויות המשנה. המספר, שהוא עד למתרחש, מזמין את אנריקו וכועס בלבו על כישלונו של אנריקו, מחשש שהוא עצמו ייפגע בשל כך.

- יהיה מעניין לבדוק עם התלמידים כיצד מתפתחת דמותו של אנריקו מזר, נבוך וחסר אחיזה לאחד מן החבורה.

לשם כך כדאי לעשות את הדברים הבאים:

א. לעקוב אחר מעשיו.

ב. לעקוב אחר רגשותיו.

ג. לעקוב אחר השתלבותו החברתית.

- כדאי לשאול מה פשר החוויה הבלתי נשכחת המוזכרת בסוף הסיפור ומהם גורמיה:

א. האם הכול קרה בגלל הבצל?

ב. האם בגלל המדורה?

ג. האם בגלל נוכחותו של הילד החדש אנריקו?

ד. האם בגלל קליטתו המוצלחת?

אך מכיוון שהאווירה בסיפור היא ביסודה אווירה חברתית טובה ומסבירת פנים, האירועים זורמים קדימה ומשלבים את אנריקו מחדש בתמונה. תחושת החברות וההשתלבות הייתה כה חשובה בעיניו של אנריקו, עד שנענה בשמחה לפנייה אליו ו"קפץ ממקומו ורץ הביתה" להביא את אשר נתבקש. אם בתחילה היה הוא החלש, הנקלט שהכול באים לעזרתו, פתאום הוא מקבל תפקיד של תורם, של נותן. ואכן, הפעם הוא מביא לא אחד אלא שקית מלאה. אבל הפעם אנריקו לא יטעה: הוא לא יביא בצל; הוא יביא תפוחי אדמה, כמו כולם; ניתנה לו ההזדמנות להיות כאחד מהם, והוא לא יחמיץ הזדמנות זו, "ועל פניו חיוך של קורת רוח".

הפואנטה חוזרת על עצמה, ועם זאת ההפתעה גדלה, ועל-כן גם האווירה היא של הומור; גם הפעם אנריקו מאבד את קשר ההבנה עם חבריו, אבל הפעם הטעות היא שיוצרת את הגשר החברתי: הכול צוחקים הפעם, כולל אנריקו, וזהו בעצם שיאו של הסיפור ואולי גם סופו. מה שקורה בהמשך הדברים בא להראות את גודל החוויה של **הקולט** דווקא ולא רק של **הנקלט**. כך הכול יוצאים נשכרים מקליטה טובה. לחוויה תורמת גם אוירת הידידות והנכונות לקבל דברים בהומור ומתוך הבנה.

הסיפור הוא קריא ומובן ואינו מצריך הבהרת תכנים. העלילה מתפתחת במהירות, אינה מסובכת וזורמת בסדר ברור. עם זאת היא מצליחה להפתיע, לשעשע ואף להעביר מסר חברתי.

המפגש המיוחד עם אנריקו ליד המדורה זורה אור על דמותו של אנריקו, התורם משלו הן להצלחת האירוע והן לחוויה החברתית, ולכן הוא "מסמר הערב".

- בהקשר זה יש לעמוד על הכינוי "מסמר הערב" ועל השימוש המקובל בסלנג (בהזדמנות זו רצוי אולי להבחין בין השימוש בלשון בוטה, פוגעת ולא אסתטית לבין השימוש בסלנג, שהוא שפת הדיבור של בני חברה מסוימת ומבטא את ההווי המיוחד שלה). השם "מסמר הערב" מגדיר מעבר לכל ספק את מקומו המרכזי של אנריקו בסיפור.

- נוכל להיעזר ב**שם הסיפור** כנקודת מוצא לדיון בדמות המרכזית.

3. המסר

גם המסר בסיפור זה גלוי ומפורש. אפשר להגיע אליו באמצעות שאלות הערכה:

- א. מה מצא חן בעיניך בסיפור?
- ב. מדוע, לדעתך, כעס המספר על אנריקו?
- ג. מי מהדמויות שבסיפור מוצאת חן בעיניך?
- ד. מה היית רוצה להציע לאנריקו?

ה. מה היית רוצה להציע לחבריו?

ו. ספר על אירוע שהתרחש בכיתתך או בשכונתך ושהסיפור על אנריקו מזכיר לך אותו.

- וכמובן, משחק תפקידים יכול להחיות את הסיטואציה שבסיפור ולהעלות בעיות לדיון באמצעות סיטואציות חדשות שתעלינה במשחק הסימולציה הספונטני.

4. הצעות לכתיבה

א. המשיכו את הסיפור: כשנשאל למחרת אנריקו איך היה ליד המדורה, הוא סיפר...

ב. השתלבתי בחברת ילדים בשכונה חדשה.

ג. מה שקרה לאנריקו דומה למה שקרה לי פעם. אני רוצה לספר על כך...